

Conjunctuurenquête Nederland (COEN) resultaten gemeente Breda

2de kwartaal 2009

Over COEN:

De Conjunctuurenquête Nederland (COEN) is het gezamenlijke conjunctuuronderzoek van VNO-NCW, MKB Nederland samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de Kamers van Koophandel en het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid (EIB). Dit onderzoek brengt vier keer per jaar de belangrijkste ontwikkelingen en verwachtingen van het Nederlandse bedrijfsleven in kaart, uitgesplitst naar regio en bedrijfstak. Daarbij wordt in de analyse en de vraagstelling ingespeeld op actuele ontwikkelingen. Door de intensieve samenwerking van de partijen aan het conjunctuuronderzoek, dalen de administratieve lasten in verband met deze conjunctuurenquêtes met 25%, terwijl de kwaliteit van de statistiek verbetert en de onderzoekskosten dalen. De enquête is gebaseerd op kwalitatieve verwachtingen van ondernemingen en geeft daarom meer een stemmingsbeeld van ondernemingen over de huidige en toekomstige gang van zaken dan een kwantitatief beeld over die gang van zaken.

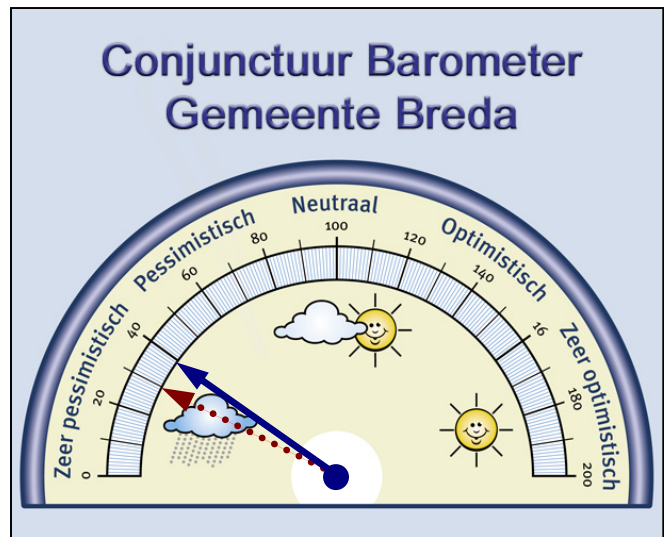
In het tweede kwartaal hebben 151 Bredase ondernemers deelgenomen aan dit onderzoek. Sectorale resultaten zijn niet beschikbaar op het niveau van de gemeente Breda. Op www.zuidwestnederlandincijfers.nl kunnen de COEN-resultaten van Zuidwest-Nederland (incl. West-Brabant en Zeeland) worden gedownload. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan sectoren.

1. Algemeen beeld

Kleine stijging Conjunctuur Barometer

Het algemene beeld dat uit de meting in het 2de kwartaal 2009 naar voren komt is van een bedrijfsleven dat nog altijd in zwaar weer verkeert. Wel lijkt het erop dat de neergaande beweging wordt afgeremd. Het aandeel bedrijven dat een verdere verslechtering van het economisch klimaat verwacht is gedaald. Van euforie is echter geen sprake. Steeds meer ondernemers verwachten een stabilisatie van het huidige (lage) niveau. Slechts een beperkte groep spreekt van verbetering.

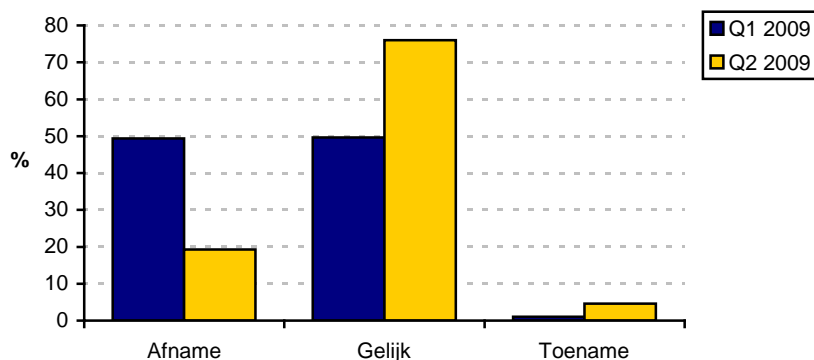
Een en ander vertaalt zich in een lichte stijging van de Conjunctuur Barometer voor de gemeente Breda. Deze is gebaseerd op de verwachtingen voor de indicatoren omzet, export, orderontvangst en werkgelegenheid. In het 1ste kwartaal van 2009 had de barometer (schaal van 0-200) een waarde van 29 punten, in het 2de kwartaal stijgt deze naar 39 punten. Ondanks deze stijging blijft de score binnen de puntenrange van 'zeer pessimistisch'. In Zuidwest-Nederland (31 punten) en Nederland (33 punten) ligt de barometer iets lager.

Vooraf het aantal ondernemingen dat een (verdere) daling van omzet, export en orderontvangst verwacht is ten opzichte van het vorige kwartaal gedaald. Dit is ten goede gekomen aan de categorie 'gelijk gebleven'. Van echt herstel is nog geen sprake. De verwachtingen met betrekking tot de personeelsontwikkeling zijn verder verslechterd.

Onderstaande figuur is illustratief voor de actuele situatie. Het aandeel bedrijven dat het tweede kwartaal een verslechtering van het economisch klimaat verwacht daalt van 49% naar 19%. Het aandeel 'gelijk gebleven' stijgt van 50% naar 76%. Slechts een klein percentage (5%) verwacht een verbetering van het economisch klimaat (was 1%).

Verwachtingen Bredase ondernemers met betrekking tot de ontwikkeling van het economisch klimaat (Q1 2009 en Q2 2009)

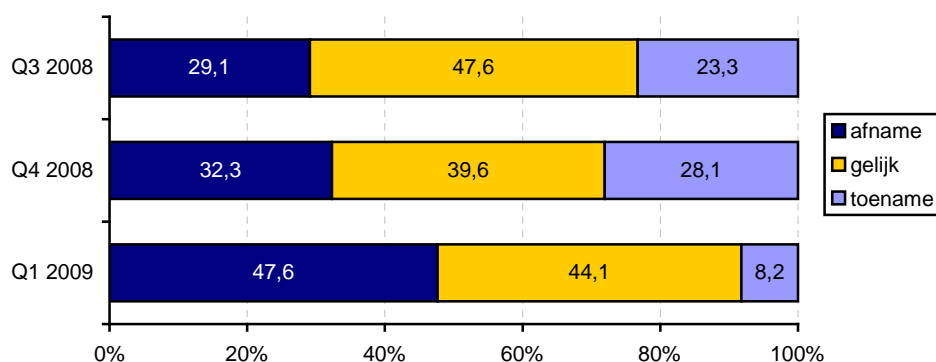
Bron: COEN

2. Resultaten gemeente Breda

Bijna helft bedrijfsleven meldt krimp van omzet in 1ste kwartaal 2009

De economie van Breda verkeert in zwaar weer. In het eerste kwartaal van 2009 registreerde zo'n 48% van alle bedrijven een daling van de omzet ten opzichte van het vierde kwartaal van 2008. Ter vergelijking, in het 4de kwartaal van 2008 was dat 32%, in het 3de kwartaal van 2008 29%. Opvallend is ook de forse daling van het aantal groeibedrijven. Bij de vorige meting ging het nog om 28%, nu is hier nog maar 8% van over. Kanttekening hierbij is wel dat het vierde kwartaal voor veel bedrijven (traditioneel) een beter kwartaal is en het eerste kwartaal een wat slappere periode. Landelijk ligt het percentage krimpbedrijven 2 procentpunten lager en het percentage groeibedrijven 4 procentpunten hoger. Bij de vorige meting waren de verschillen met het landelijk gemiddelde groter. Het lijkt er op dat de economische crisis met enige vertraging in Breda is toegeslagen. Vergeleken met andere grotere steden (G30) zit Breda qua omzetontwikkeling in de middenmoot. Emmen en Lelystad scoren het best, Helmond en Venlo zijn de hekkensluiters.

Gerealiseerd omzetontwikkeling bedrijfsleven in Breda per kwartaal

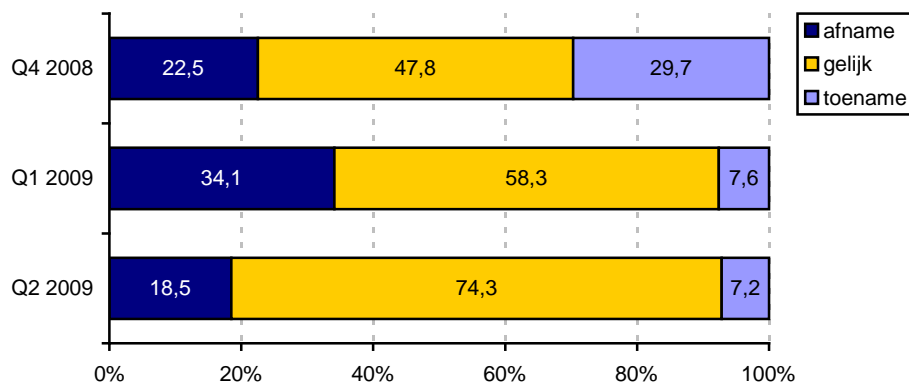

Bron: COEN

Veel bedrijven verwachten dat het dieptepunt is bereikt

Wanneer naar de verwachtingen van de ondernemers wordt gekeken, blijkt dat het aandeel bedrijven dat een (verdere) daling van de omzet verwacht is gedaald. Voor het eerste kwartaal van 2009 verwachtte nog 34% een daling, voor het tweede kwartaal is dit circa 19%. Vooral de groep bedrijven die een gelijkblijvende omzet verwacht, is duidelijk toegenomen (van 58% naar ruim 74%). Aangezien de groep met een omzettoename niet is toegenomen, is er dus nog geen sprake van herstel (=groei). Landelijk verwacht 31% een daling, 54% een gelijkblijvende omzet en 15% een toename. Breda kent dus minder krimpbedrijven, maar ook minder groeiers.

Verwachte omzetontwikkeling bedrijfsleven in Breda per kwartaal

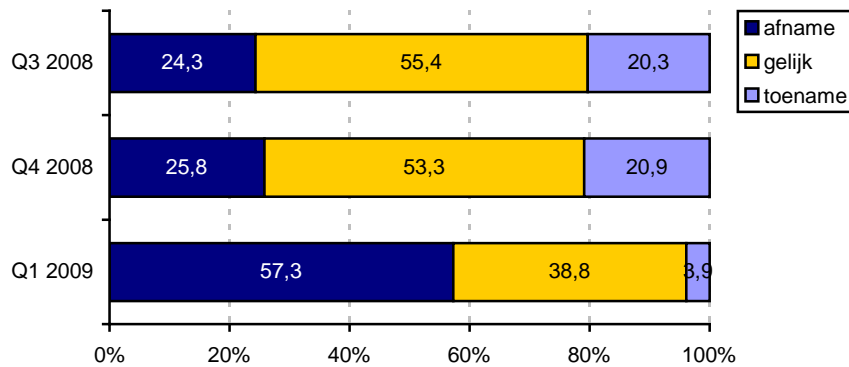

Bron: COEN

Export flink ingezakt

Als we binnen de omzetontwikkeling specifiek kijken naar de ontwikkeling van de export in het eerste kwartaal 2009, zien we een sterk verslechterd exportresultaat. Meldde over het 4de kwartaal van 2008 nog 'slechts' 21% van bedrijven een daling van de export, over het 1ste kwartaal van 2009 was dat 57%. Landelijk heeft 51% van de bedrijven het exportresultaat zien dalen en 11% meldt een toename. De relatief sterke internationale oriëntatie van Breda eist zijn tol. Van de G30 staat Breda op een 8ste plaats als het gaat om het aandeel bedrijven met een exportdaling.

Gerealiseerd exportontwikkeling bedrijfsleven gemeente Breda per kwartaal

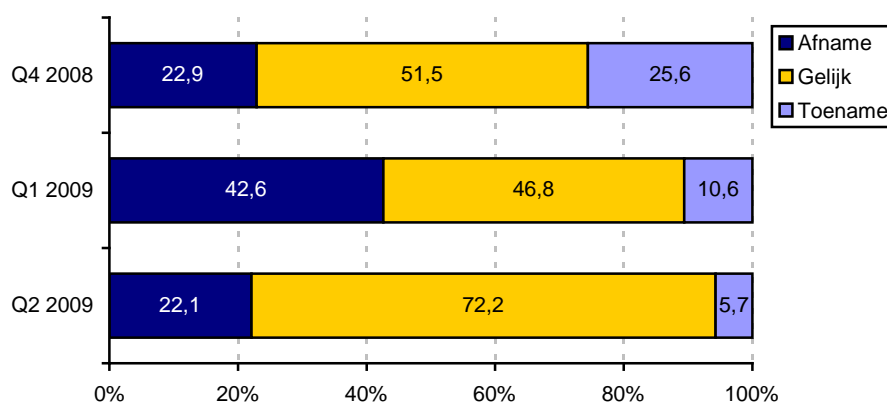
Bron: COEN

Ook bij de exportverwachtingen zien we een verschuiving van krimp naar stabilisatie. Toch verwacht nog altijd bijna 31% van de ondernemers ook in het tweede kwartaal een (verdere) daling van het exportresultaat.

Nog geen toename orderontvangst, wel stabilisatie

Ook wanneer naar de verwachte orderontvangst wordt gekeken (over het algemeen een goede 'barometer'), blijkt dat ondernemers nog geen opgaande lijn zien. Ook hier zien we de trend tot stabilisatie. Slechts een kleine 6% van de ondernemers verwacht een toename van de orderontvangst. Dit is zelfs lager dan de verwachting voor het eerste kwartaal (bijna 11%). Wel zien we een sterke groei van de groep ondernemers dat uitgaat van een onveranderde situatie (van 47% naar 72%). Circa 22% ziet de orderontvangst (verder) teruglopen (was 43%). Landelijk is zowel de groep stijgers (12%) als de groep dalers (36%) groter dan in de gemeente Breda.

Verwachte orderontvangst bedrijfsleven in Breda per kwartaal

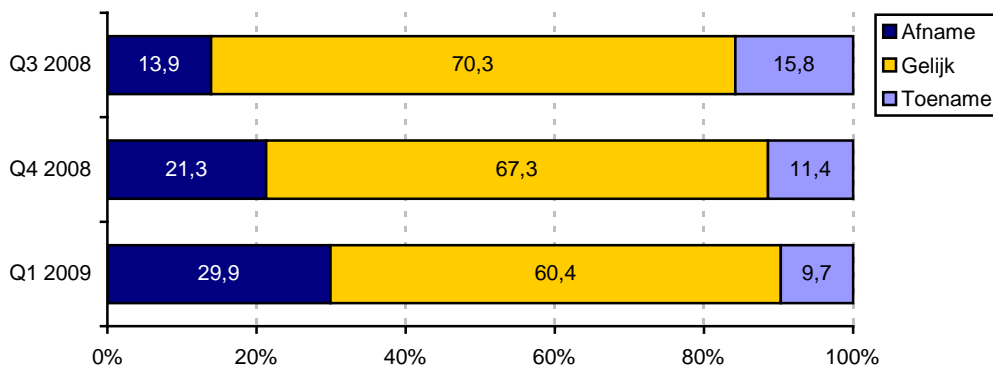

Bron: COEN

Steeds meer bedrijven melden krimp werknemersbestand

De negatieve ontwikkelingen in productie/omzet/orderontvangst beginnen zich door te vertalen naar veranderingen in de personeelsomvang. In totaal heeft bij 30% van de Bredase ondernemers in het 1ste kwartaal een afname van de personeelssterkte plaatsgevonden. In het 4de kwartaal 2008 was dat nog 21%. Eén op de tien ondernemers heeft het personeelsbestand zien toenemen. Per saldo weet toch nog zo'n 70% van de ondernemers de personeelssterkte dus in ieder geval nog op peil te houden of zelfs te vergroten. De percentages van Breda wijken niet noemenswaardig af van die van heel Nederland (stijgers: 8%; dalers: 32%). Binnen de G30 bezet Breda de 11de plaats wat betreft het laagste aandeel krimpbedrijven. Lelystad en Dordrecht staan bovenaan, Schiedam en Deventer kennen de meest ongunstige werkgelegenheidssituatie. De percentages zeggen niet altijd iets over de impact op de arbeidsmarkt. De invloed van één of meerdere grotere bedrijven kan namelijk heel groot zijn.

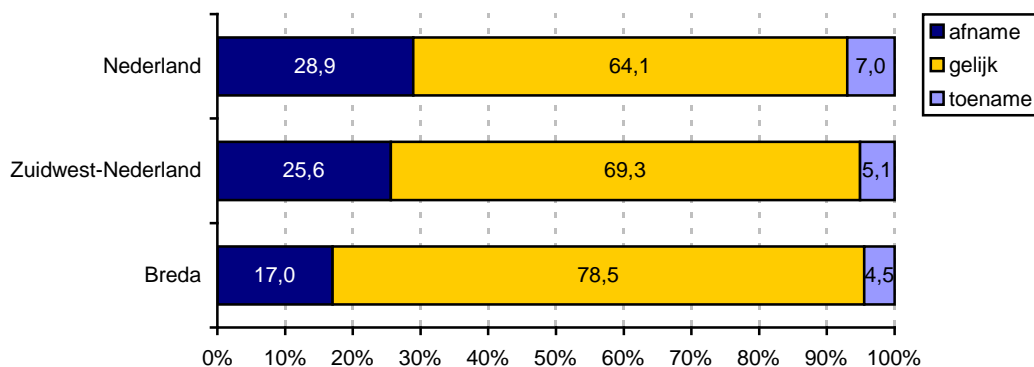
Ontwikkeling van de personeelssterkte in Breda per kwartaal

Bron: COEN

Voor het tweede kwartaal verwacht 17% van de ondernemers in Breda een krimp van het werknemersbestand, bij 79% blijft deze op peil en een kleine 5% gaat uit van een toename. Opvallend is dat de situatie in Breda gunstiger is dan in Zuidwest-Nederland en Nederland. Dit is vooral goed zichtbaar bij de groep krimpbedrijven. Landelijk gaat het om bijna 29%, in Breda is dat 17%.

Verwachte ontwikkeling van de personeelssterkte in het tweede kwartaal naar regio

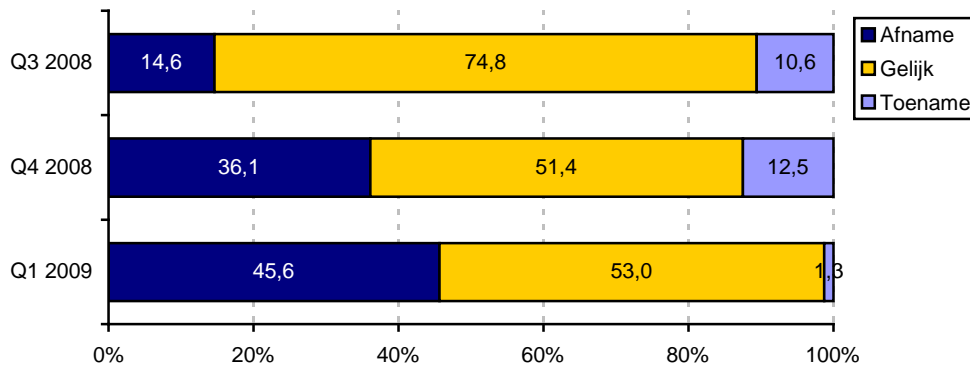

Bron: COEN

Snelle verslechtering winstgevendheid

De bedrijven melden in toenemende mate een verslechtering van hun winstgevendheid. In Breda zegt 46% van de bedrijven dat de winstgevendheid in het eerste kwartaal is verslechterd (landelijk: 43%). Nog geen 2% heeft de winstgevendheid op een hoger niveau kunnen tillen. Ten opzichte van voorgaande metingen is er sprake van een duidelijke verslechtering. Binnen de G30 zit Breda in de middenmoot. De winstgevendheid is in de gemeente Leeuwarden minst slecht, de gemeente Helmond is hekkensluiter.

Ontwikkeling van de winstgevendheid in het afgelopen kwartaal in Breda

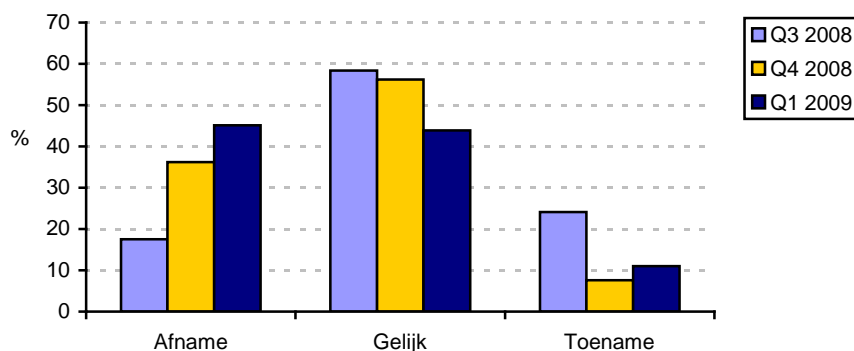

Bron: COEN

Bedrijven houden hand op de knip

De slechte bedrijfsresultaten en de onzekere vooruitzichten hebben een negatief effect op de investeringen. In Breda verwacht in 2009 zo'n 45% (landelijk: 44%) een daling van de investeringsuitgaven, 11% (landelijk: 9%) denkt meer te investeren en bij 44% (landelijk: 48%) blijven de uitgaven op peil. De percentages zijn, ondanks een kleine stijging van de groep 'groeiers', ten opzichte van de vorige metingen duidelijk verslechterd. Ook bij deze indicator neemt Breda binnen de G30 een middenpositie in. Opvallend is dat Lelystad bovenaan de lijst staat (laagste percentage dalers) en de buurgemeente Almere als laatste uit de bus komt.

Ontwikkeling van de investeringen in 2009 ten opzichte van vorig jaar in Breda

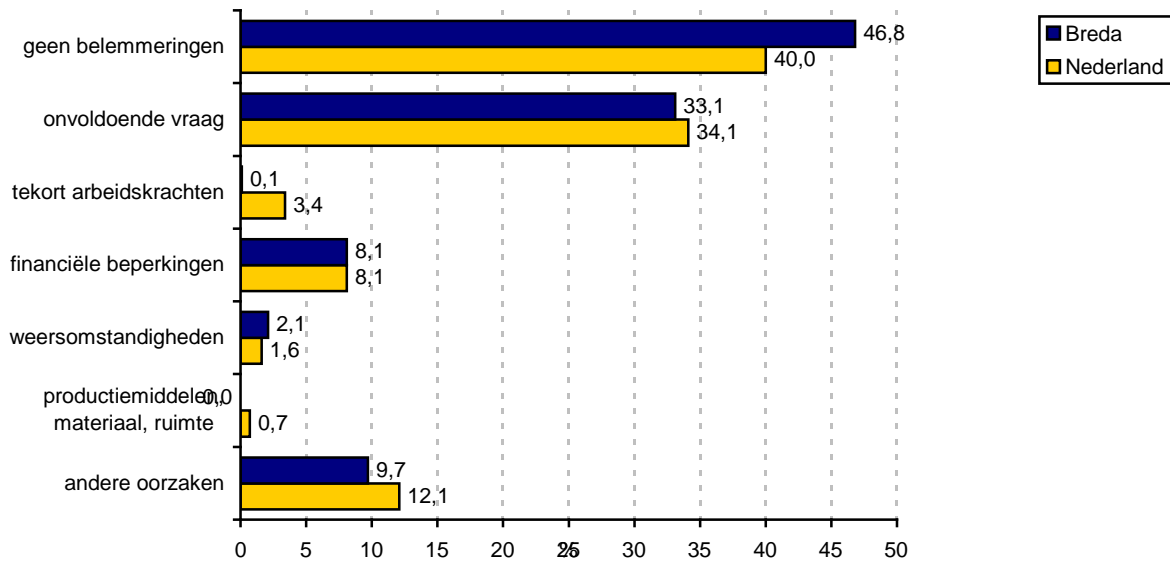

Bron: COEN

Bijna helft van de bedrijven zegt nergens last van te hebben

Ongeveer 47% van de bedrijven in Breda zegt op dit moment geen productiebelemmeringen te ervaren. Dit is hoger dan het landelijke cijfer (40%). De belangrijkste oorzaak van de economische problemen waar bedrijven nu mee te maken hebben, zit bij de vraaguitval waarmee ze worden geconfronteerd. Ongeveer 33% ziet onvoldoende vraag als belangrijkste belemmering. Iets meer dan 8% heeft last van financiële beperkingen. De overige oorzaken komen duidelijk minder voor. Een opmerkelijk ontwikkeling is zichtbaar bij het tekort aan arbeidskrachten. Bij de eerste meting in het 4de kwartaal van 2008 was een tekort aan arbeidskrachten voor 18% van de ondernemers de belangrijkste belemmering, nu is dit helemaal niet meer aan de orde.

Ervaren productiebelemmeringen Breda en Nederland 1ste kwartaal 2009

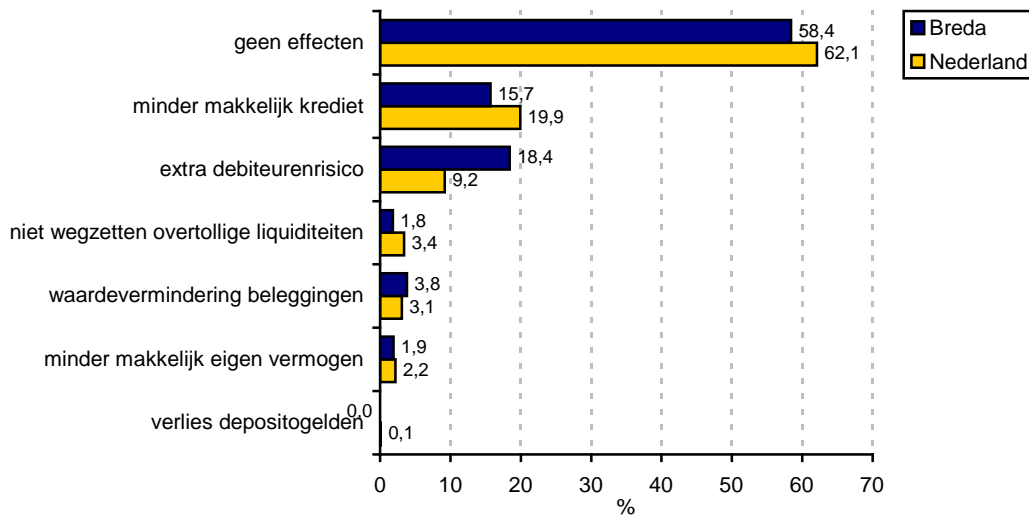

Bron: COEN

Grotere debiteurenrisico en minder eenvoudig kunnen aantrekken van kredieten

In de conjunctuurenquête is gevraagd gevolgen ervaren van de kredietcrisis op de financiële markten. De eerste wellicht opvallende uitkomst is dat 58% meldt met geen van de - in de vraag - genoemde effecten te maken te hebben. Van de ondernemers die wél effecten hebben ondervonden, is het grotere debiteurenrisico dat ondernemingen nu lopen door het niet langer verzekerd kunnen krijgen daarvan bij kredietverzekeraars de belangrijkste. Ongeveer 18% van alle bedrijven in Breda heeft hier mee te maken. Opvallend is dat dit percentage landelijk aanzienlijk lager ligt (9%). Op de tweede plaatst staat het minder makkelijk krijgen van bankkredieten. In Breda gaat het om bijna 16% van de bedrijven, landelijk bij 20%.

Effecten van de kredietcrisis op de bedrijfsvoering Breda en Nederland

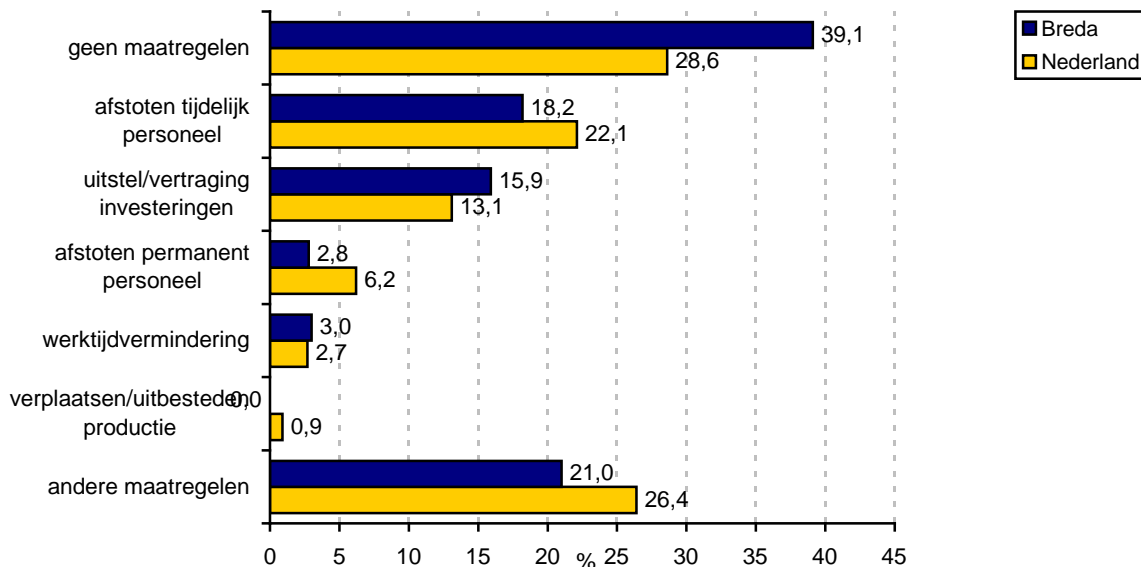

Bron: COEN

Maatregelen om effecten kredietcrisis op te vangen

Aan bedrijven is gevraagd welke maatregelen ze nemen om de economische crisis het hoofd te bieden. Bedrijven geven aan vooral te snijden in het tijdelijke personeelsbestand. In Breda gaat het om iets meer dan 18% van de bedrijven (landelijk 22%). Een relatief laag percentage zegt ook te snoeien in het vaste personeel. In Breda gaat het om bijna 3%, landelijk om 6%. Verder zegt 16% investeringen te zullen uitstellen of vertragen. Bij zo'n 3% van de bedrijven is werktijdvermindering aan de orde. In Breda zegt 21% van de bedrijven andere maatregelen te nemen, zoals interne kostenreductie, landelijk is dit een stuk hoger (26%). Iets meer dan 39% van de Bredase ondernemers neemt nog geen maatregelen, duidelijk meer dan landelijk (29%).

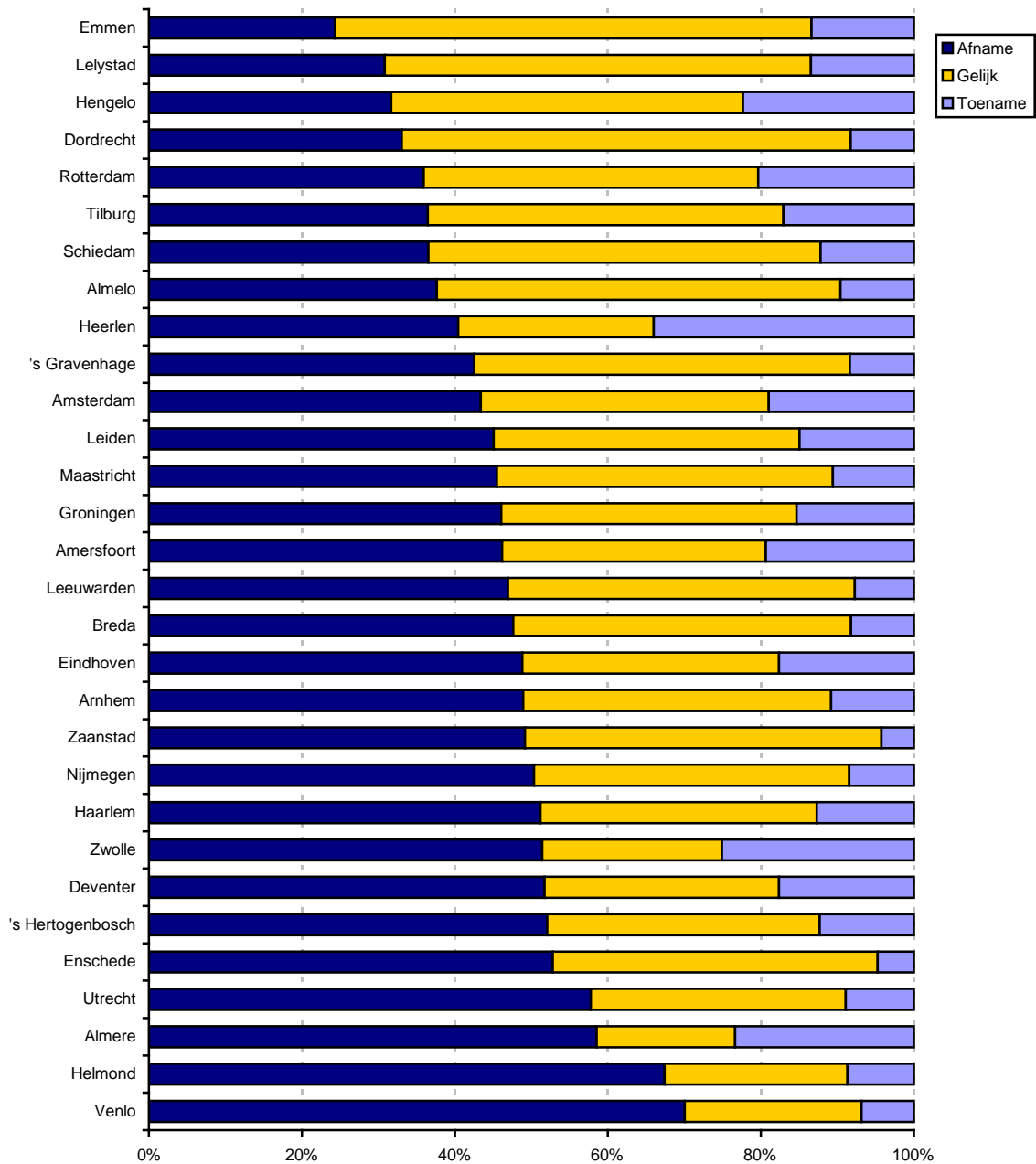
Maatregelen om effecten van economische crisis op te vangen Breda en Nederland

Bron: COEN

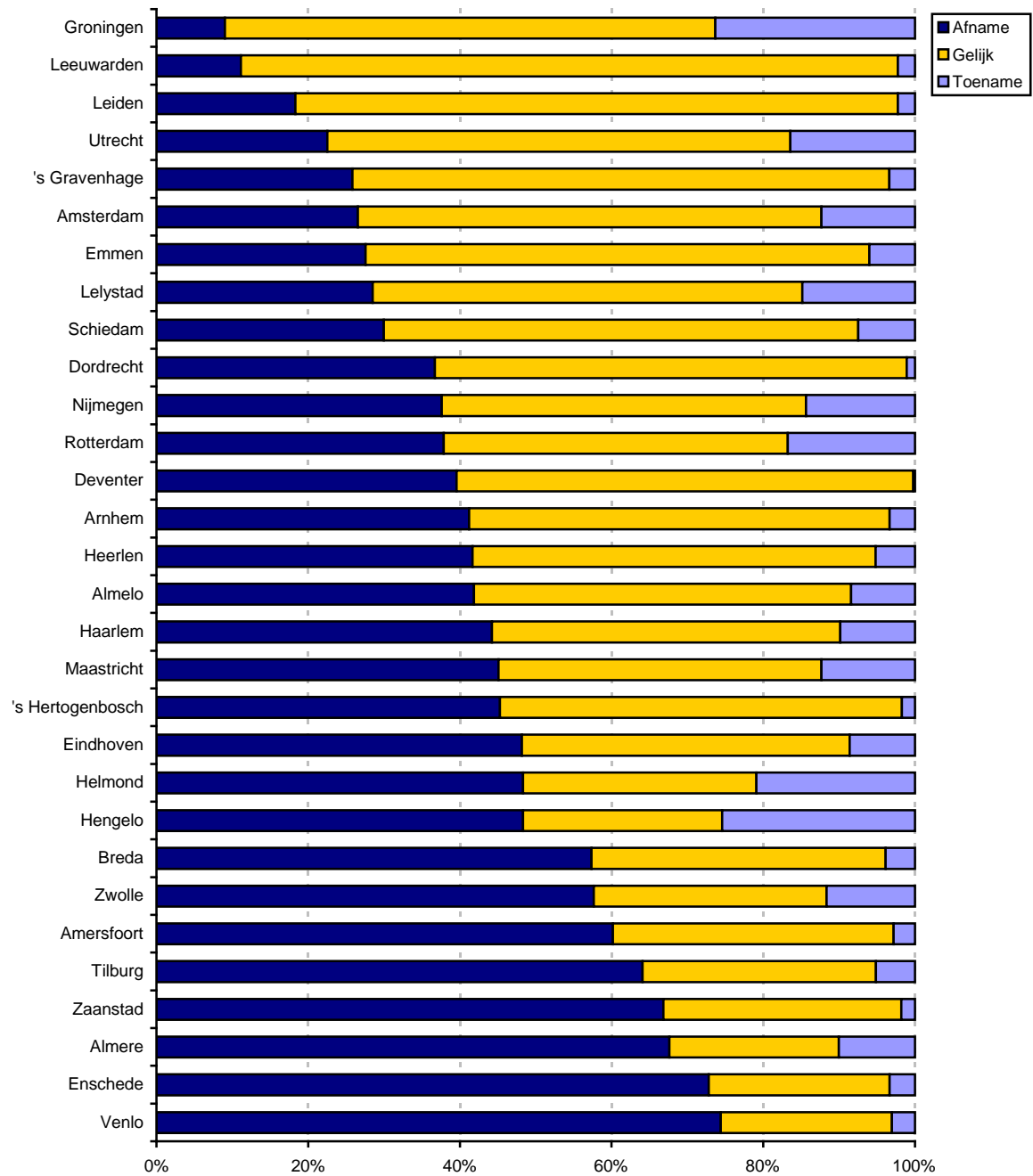
Bijlage 1: COEN-resultaten van de G30

Gerealiseerde omzetontwikkeling in het eerste kwartaal van 2009 per gemeente

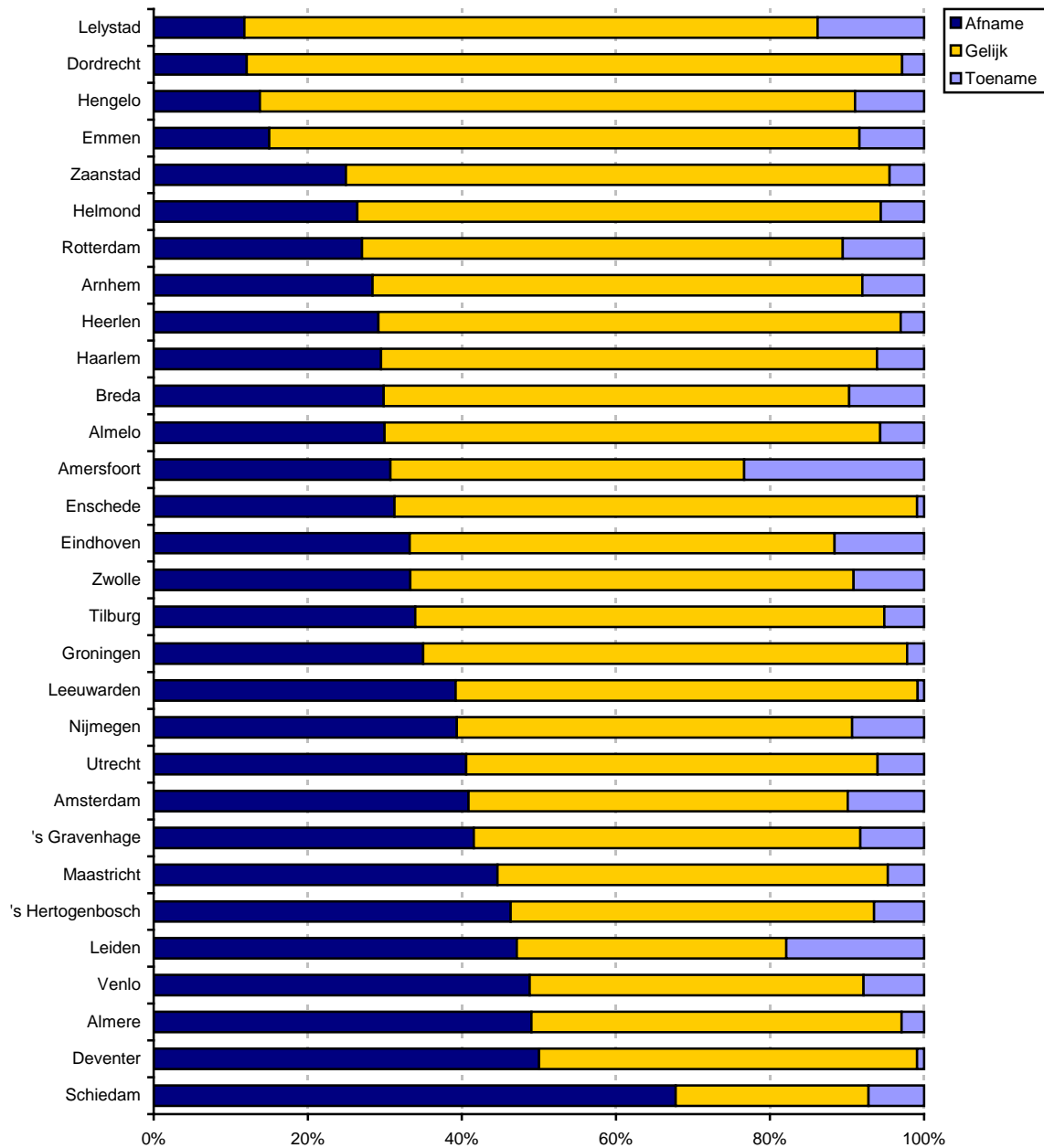
Bron: COEN

Gerealiseerde exportontwikkeling in het eerste kwartaal van 2009 per gemeente

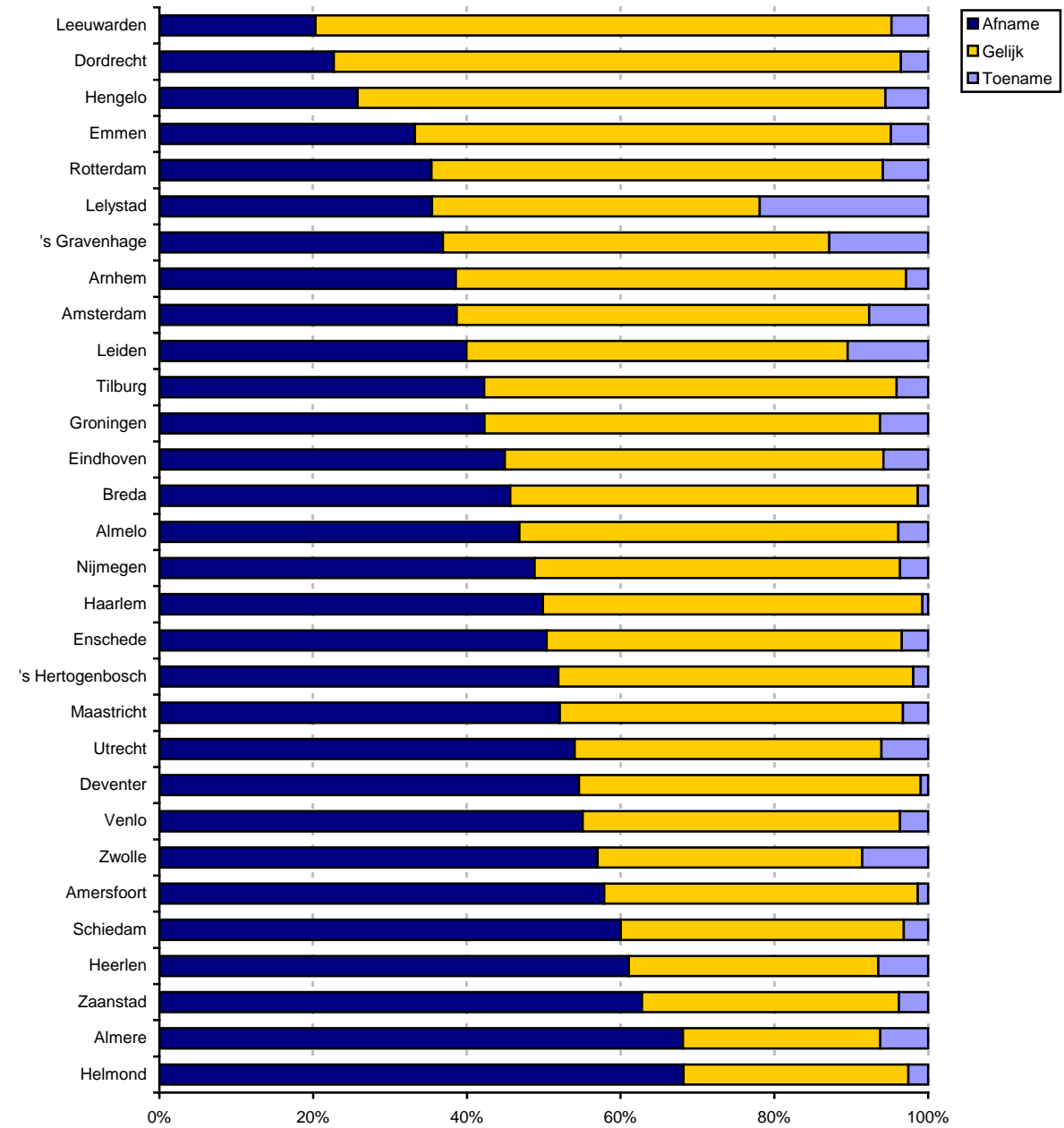
Bron: COEN

Gerealiseerde werkgelegenheidsontwikkeling in het eerste kwartaal van 2009 per gemeente

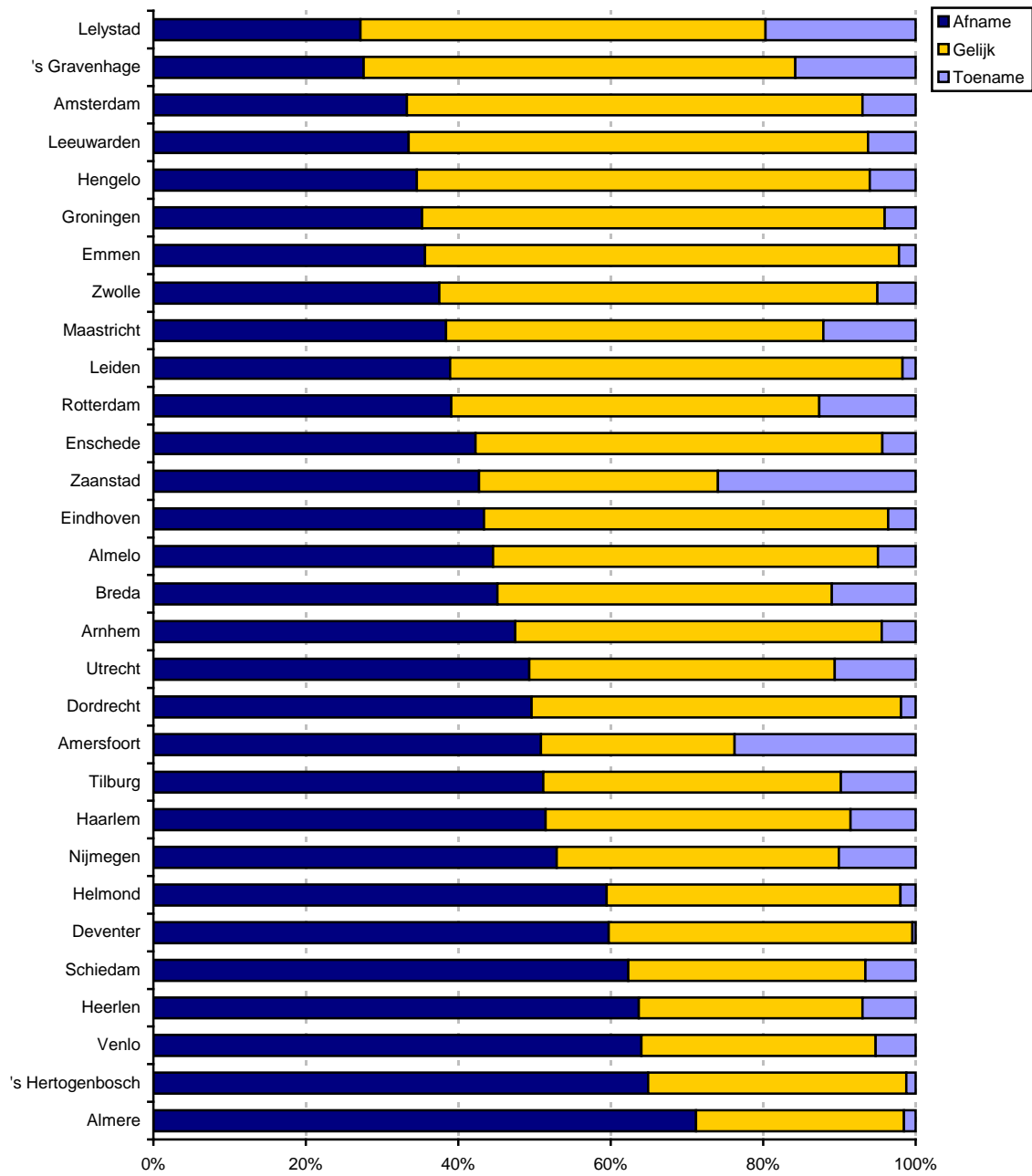
Bron: COEN

Ontwikkeling winstgevendheid in het eerste kwartaal 2009 per gemeente

Bron: COEN

Investerings in 2009 ten opzichte van vorig jaar per gemeente

Bron: COEN